

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KAMU HARCAMALARI EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TODA YAMAMOTO NEDENSELLİK TESTİ¹

PUBLIC EXPENDITURES ECONOMIC GROWTH RELATIONSHIP IN TURKISH ECONOMY: TODA YAMAMOTO CAUSALITY TEST

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİT²

Dr. Öğr. Üyesi Haydar KARADAĞ³

Öz

Özellikle 1929 ekonomik bunalımından sonra, kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerinde önemle durulmuştur. Keynesyen iktisatçılar kamusal malların iktisadi büyümeyi olumlu etkileyeceğini savunurlar. Wagner Yasası'na göre ülkeler ekonomik olarak kalkındıkça kamu harcamaları artacaktır. Kamu harcamalarının iktisadi büyüme üzerindeki etkisi, harcamanın türüne göre de farklılık gösterebilir. Bu çalışmada cari harcamalar, borç-faiz ödemeleri, transfer harcamaları ve yatırım harcamaları ve toplam kamu harcamaları değişkenlerinin ekonomik büyüme ile nedensellik ilişkisi test edilmiştir. Analiz sonucunda literatürdeki çalışmalardan farklı olarak tüm değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Buna göre Keynes ve Wagner'in ortaya koyduğu görüşlerin Türkiye ekonomisi için geçerli olduğu belirtilebilir. Çünkü analiz sonucunda kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan Wagner kanununa benzer şekilde, ekonomik büyümenin kamu harcamalarını etkilediği görülmektedir. Sonuç olarak kamu harcamalarının Türkiye'nin ekonomik gelişiminde önemli bir politika aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Wagner Kanunu, Keynesyen Görüş, Toda-Yamamoto Nedensellik Testi.

JEL Sınıflandırması: E170, E600, O110.

Abstract

Especially after the economic crisis of 1929, the relation between public expenditures and economic growth has been emphasized. Keynesian economists argue that public goods will positively affect economic growth. According to the Wagner Law, public expenditures will increase as countries grow economically. The impact of public expenditures on economic growth may also vary depending on the type of expenditure. In this study, the causality relationship between current expenditures, debt-interest payments, transfer expenditures and investment expenditures and total public expenditure variables were tested. As a result of the analysis, bi-directional causality relation was found between all variables. Accordingly, it can be said that the views expressed by Keynes and Wagner are valid for the Turkish economy. Because, as a result of the analysis, it has been determined that public expenditure types have an effect on economic growth. On the other hand similar to Wagner's law, it seems that economic growth affect public expenditures. As a result, it can be said that public expenditures are an important policy tool in the economic development of Turkey.

Keywords: Economic Growth, Wagner Law, Keynesian Opinion, Toda-Yamamoto Causality Test.

JEL Classification: E170, E600, O110.

¹ Bu makale 22 Aralık 2017 tarihlerinde düzenlenen Uluslararası Sosyal ve İslami Bilimler kongresinde sunulan özet bildirinin geliştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, msit@harran.edu.tr

³ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, haydar.karadag@erdogan.edu.tr

1. GİRİŞ

Özellikle 1929 ekonomik bunalımından sonra incelenen ve üzerinde önemle durulan konulardan biri, Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkidir. Yapılan kapsamlı çalışmalarla birlikte konu geliştirilmiş ve böylece güncelliğini korumuştur. En kapsamlı ifade ile kamu harcamaları; altyapı harcamaları, tüketim harcamaları, genel kamu hizmetleri harcamaları, sosyal güvenlik ve refah harcamaları ile diğer kamu harcamaları gibi gruplara ayrılmaktadır.

Konuyla ilgili Keynesyen iktisatçılar kamu harcamalarının, özel girişimciler tarafından yapılamayan altyapı hizmetleri, sosyal güvenlik hizmetleri, kolluk kuvvetleri ve polis hizmetleri, savunma hizmetleri, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi kamusal malların üretimine yönelik olması sebebiyle “pozitif dışsallıklar” oluşturarak büyümeyi olumlu etkileyeceğini savunurlar. Nitekim ekonomik büyümeyi açıklamaya yönelik çalışmalarda da kamu harcamalarının büyüme denklemine dahil edilmesi bu yönde olmaktadır.

Karşı yönde ise Wagner Yasası bulunmaktadır. Alman bir iktisatçı olan Adolph Wagner’e göre kamu harcamalarının artmasının nedeni, gelirin artmasıdır. Dolayısıyla nedensellik ilişkisinin yönü gelirden kamu harcamalarına doğrudur. Wagner Yasası’na göre ülkeler ekonomik olarak kalkındıkça kamu harcamaları artacaktır (Ulucak, 2014: 82).

2. KAMU HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜMEYİ ETKİLEME KANALLARI

Kamu sektörünün iktisadi büyüme üzerindeki etkisi incelenirken, üretken ve üretken olmayan kamu harcamaları arasında bir ayırım da yapılabilir. Bu durumda üretken ve üretken olmayan kamu harcamalarının bileşimleri önem kazanmaktadır. Üretken olmayan kamu harcamaları gelişmiş ülkenin iktisadi büyümesi üzerinde kısa ve orta dönemde negatif ve anlamsız bir etkiye sahipken, az gelişmiş ülkelerde kısa dönemde pozitif, orta dönemde negatif etkiye sahiptir.

Kamu harcamalarının büyüme üzerindeki etkisi, harcamanın türüne göre de farklılık gösterebilir. Yapılan ampirik çalışmaların en önemli bulgusu, üretim artışı ile kamu tüketiminin GSYİH’deki payı arasında negatif ilişkinin bulunmasıdır. Ashauer ve Barro kamu yatırımları ile üretim artışı arasında pozitif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, üretken olan yatırımların aşırı miktarda yapılması durumunda üretken olmayan hale gelmesidir. Savunma ve transfer harcamaları büyüme üzerinde önemli bir etkiye sahip görünmemektedir. Diğer yandan birçok çalışmada yüksek eğitim düzeyi ile büyüme ya da eğitime yapılan kamu harcamaları ile büyüme arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Easterly ve Rebelo, ulaşım ve iletişimle ilgili kamu yatırımları payındaki artışın da büyümeyle yakından ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Uzay, 2002: 159).

Barro’ya göre hükümetin tüketim harcamalarının reel gayrisafı yurtiçi hasılaya oranının büyüme ve yatırım ile negatif ilişkisi bulunmaktadır. Hükümet harcamalarının, vergi ile ortaya çıkan bozucu etkisi sonucu tasarruf oranı ve büyüme hızı azalmaktadır. Barro diğer yandan kamu açıklarının finansmanında vergileme yerine borçlanma yöntemi ile finansmanının tercih edilmesinin, belli varsayımlar çerçevesinde, bireylerin servet düzeyinde bir farklılık yaratmayacağını öngörmektedir. Çünkü bireyler sahip oldukları bonoları servet olarak değerlendirmediklerinden tüketim düzeylerinde herhangi bir artış olmayacaktır. Bu sebeple, hane halkları sahip oldukları bonoların devlet tarafından bir

sonraki dönemde anapara ve faiz ödemelerini gerçekleştireceğini bildiklerinden, tasarruf düzeylerini bu ana para ve faiz ödemelerini karşılayacak düzeyde artıracaklardır (Dornbusch ve Fisher,1998 ile Barro'dan aktaran, Gedik, 2009:249).

Wagner, kamu harcamalarının milli gelirden daha hızlı büyüdüğü bir ekonomide kamu harcamalarının kaçınılmaz olarak ekonomik büyümeye sebep olacağını belirtmiştir. Bu öneriye göre, nedenselliğin gelirden devlet harcamalarına olduğu yönde kamu harcamalarının artışını etkilemektedir. Öte yandan Keynesyen iktisat, nedenselliğin kamu harcamalarından milli gelire doğru olduğunu ve kamu harcamalarını ekonomik büyümeyi teşvik için bir ekonomik politika aracı olarak görmektedir. Bu çalışmanın amacı da, Türkiye ekonomisinde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyerek tartışmaya katkıda bulunmak ve Türkiye ekonomisinde hangi yasanın geçerli olduğunu belirlemektir.

3. LİTERATÜR

Genel olarak konuyla ilgili literatürdeki çalışmalar Keynesyen teori ile Wagner kanununun test edilmesi yönünde olmuştur. Yurtdışında yapılan çalışmalara bakıldığında Landau (1986) 27 ülkeyi kapsayan çalışmada en küçük kareler (EKK) regresyon yöntemini kullanmış ve ekonomik büyümeden kamu harcamalarına yönelik tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ram (1986), ise 1960-1980 dönemi için Türkiye'nin de içinde bulunduğu toplam 115 ülkeyi incelemiştir. Panel veri analizi sonucunda analize konu olan 100 ülkede kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında olumlu 15 ülkede ise olumsuz bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ram'ın çalışmasına benzer bir çalışmada da Scully (1989) az gelişmiş ve gelişmiş 115 ülke ekonomisini baz alarak Ram (1986) ile aynı dönem ve yöntemi kullanmıştır. Çalışma sonucunda ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu anlaşılmıştır. Barro (1991), ise çalışmada yatay kesit analizini kullanmış ve kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada 1960-1985 döneminde 98 ülkeyi kapsamıştır.

2000 yılında yapılan bir çalışmada ise Kweka ve Morrisey, söz konusu ilişkiyi Tanzanya ekonomisi için incelemişlerdir. Eş bütünleşme ve Granger nedensellik testini kullandıkları çalışma sonucunda verimli kamu harcamalarında meydana gelen artışın düşük büyüme hızıyla karşılık bulduğu, tüketim harcamalarında meydana gelen artışın ise negatif büyüme ile sonuçlandığı kanaatine varılmıştır. Huang (2006), 1966-2002 yıllarını Tayvan ekonomisi üzerinden araştırmıştır ancak Wagner Kanunu'nu doğrulayan bir bulgu elde edememiştir.

Türkiye ekonomisinin ele alındığı çalışmalarda ise; Terzi (1998), zaman serisi verileri ile Wagner Kanunu'nu test etmiş ve Türkiye ekonomisi için 1938-1995 döneminde milli gelirin kamu harcamalarını etkilediğini bularak Wagner Kanunu'nu doğrular sonuçlara ulaşmıştır. Uzay (2002), regresyon analizi yaptığı çalışmada iki sektörlü üretim fonksiyonunu kullanarak Türkiye'de ortaya çıkan ekonomik büyümenin yapılan kamu harcamalarında meydana gelen artışlardan olumlu bir şekilde etkilendiği sonucuna ulaşmıştır.

Kar ve Taban (2003), ise 1971-2000 dönemi verileri üzerinden eş bütünleşme testi uygulamışlardır. Araştırmada eğitim harcamaları, sağlık harcamaları, sosyal güvenlik harcamaları ile altyapı harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde meydana getirdiği

etkiler irdelenmiştir. Sonuç olarak sosyal yönü ağır basan kamu harcamalarının ise ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği ancak altyapı harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bağdıçen ve Başer (2009), yılındaki çalışmalarında ise bu çalışmaya benzer olarak Toda-Yamamoto Nedensellik analizini yapmışlardır. Çalışmada Türkiye'deki kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi herhangi bir şekilde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Uysal ve Mucuk (2009), ise 1980-2006 verileri için Johansen-Juelius eş bütünlük testi sonucunda kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Bunun yanında VECM testi ile de kısa vadede kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bir başka çalışmada ise Tan vd.,(2010), Toda-Yomamoto nedensellik testi ile altyapı harcamalarının GSYİH'yı etkilediğini, eğitim harcamaları ve GSYİH arasında ise çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu tespit etmiştir.

Meksika ekonomisi için iki aşamalı bir Engle-Granger nedensellik testi kullanarak, Iniguez-Montiel (2009) da gelirden devlet harcamalarına uzanan tek yönlü nedensellik bulmuştur. Samudram ve arkadaşları (2009) Malezya ekonomisinde uzun vadede GSMH'den hükümet harcamalarına doğru nedensellik olduğunu ve bu ekonomide Wagner Yasasının desteklendiğini tespit etmiştir.

Kalam ve Aziz (2009), hem kısa vadede hem de uzun vadede Bangladeş ekonomisi için Wagner yasası lehine sonuçlara ulaşmıştır. Tang (2009), Malezya için ayrıştırılmış verileri kullanarak, ulusal gelirden eğitim, savunma ve sağlık harcamalarına doğru tek yönlü nedensellik bulmuştur. Lamartina ve Zaghini, (2011) G7 ülkeleri için Wagner'in Yasasını destekleyen kanıtlar bulmuşlardır. Çalışmada panel tahmin yöntemleri kullanılmıştır.

Etiyopya ekonomisinin konu edildiği çalışmada Menyah vd. (2013), 1950-2007 verileri ile eşbütünlük testi sonucunda iki değişken arasında uzun dönemli ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca bu çalışmada da, bootstrap nedensellik testi sonucunda GSYİH değişkeninden kamu harcamaları değişkenine doğru nedensellik tespit edilmiştir.

Mohammadi (2015) çalışmasında 6 Doğu Asya ekonomisi için 1960-2008 verileri üzerinden konuyu incelemiştir. Yöntem olarak panel eşbütünlük testlerinin uygulandığı çalışma sonucunda, yüksek büyüme oranlarına rağmen, Japonya ve Güney Kore dışındaki hipotezi destekleyecek çok az gösterge tespit edilmiştir.

4. AMPİRİK BULGULAR

Türkiye ekonomisi özelinde kamu harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisini test edebilmek için cari harcamalar, borç-faiz ödemeleri, transfer harcamaları ve yatırım harcamaları ve toplam kamu harcamaları bağlamında araştırılmıştır. 1980-2016 dönemine ait yıllık veriler, Kalkınma Bakanlığı ve Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün (BÜMKO) veri tabanından elde edilmiştir. Analizde GSYİH (EB), cari harcamalar (CH), yatırımlar (Y), borç faiz ödemeleri (BF), diğer transferler (DT) ve toplam kamu harcamalarından (TK) ile simgelenmiştir. Ek 1'de analize konu olan kamu harcama çeşitlerine ilişkin bazı veriler sunulmuştur.

Doğal logaritması alınarak, analize dâhil edilen veriler üzerinden öncelikle birim kök testi yapılmıştır. Tablo 1'de kamu harcamalarını etkileyen ekonomik faktörlerin

araştırılmasında kullanılacak olan değişkenlerin ADF birim kök test sonuçları bulunmaktadır.

Analize konu olan model şu şekildedir.

$$LEB_t = \sum_{j=1}^n \beta_{1j} LEB_{t-j} + \sum_{i=1}^n \beta_{2i} LCH_{t-i} + \sum_{i=1}^n \beta_{3i} LY_{t-i} + \sum_{i=1}^n \beta_{4i} LBF_{t-i} + \sum_{i=1}^n \beta_{5i} LDT_{t-i} + \sum_{i=1}^n \beta_{6i} LTK_{t-i} + u_{1t} \quad (1)$$

Modelde LEB ekonomik büyümenin logaritmik değerini, LCH toplam cari harcamaların, LY yatırımların, LBF borç faiz ödemelerinin, LDT diğer transferlerin ve LTK ise toplam kamu harcamalarının logaritmik değerlerini ifade etmektedir. Burada, u_{1t} bozucu terimlerinin ilişkisiz oldukları varsayılmaktadır.

Tablo 1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

DEĞİŞKEN	SABİTLİ		TRENDLİ VE SABİTLİ	
	t-istatistik	Kritik Değer	t-istatistik	Kritik Değer
EB	-3,8012 * [7]	-3,6891 (%1) -2,9718 (%5) -2,6251 (%10)	-3,3299*** [6]	-4,3393 (%1) -3,5875 (%5) -3,2292 (%10)
CH	-3,7146* [7]	-3,4728 (%1) -2,8800 (%5) -2,5767 (%10)	-2,7993 [9]	-4,0183 (%1) -3,4390 (%5) -3,1438 (%10)
Y	-3,4563** [9]	-3,6998 (%1) -2,9762 (%5) -2,6274 (%10)	-1,6483 [9]	-4,3393 (%1) -3,5875 (%5) -3,2292 (%10)
BF	-1,6601 [1]	-3,6329 (%1) -2,9484 (%5) -2,6128 (%10)	-2,8225 [1]	-4,2436 (%1) -3,5442 (%5) -3,2046 (%10)
ΔBF	-4,2615* [0]	-3,6329 (%1) -2,9484 (%5) -2,6128 (%10)	-4,1952* [0]	-4,2436 (%1) -3,5442 (%5) -3,2046 (%10)
DT	-0,6126 [9]	-3,6998 (%1) -2,9762 (%5) -2,6274 (%10)	-0,5366 [9]	-4,3393 (%1) -3,5875 (%5) -3,2292 (%10)
ΔDT	-2,1219 [3]	-3,6537 (%1) -2,9571 (%5) -2,6174 (%10)	-0,1552 [0]	-4,2732 (%1) -3,5577 (%5) -3,2123 (%10)
ΔΔDT	-2,6430*** [4]	-3,4768 (%1) -2,8818 (%5) -2,5776 (%10)	-3,8250 * [4]	-4,0239 (%1) -3,4417 (%5) -3,1454 (%10)
TK	3,1912 [2]	-3,6329 (%1) -2,9484 (%5) -2,6128 (%10)	1,0193 [2]	-4,2528 (%1) -3,5484 (%5) -3,2070 (%10)
ΔTK	-2,2540 [0]	-3,6329 (%1) -2,9484 (%5) -2,6128 (%10)	-3,8453** [1]	-4,2528 (%1) -3,5484 (%5) -3,2070 (%10)

Not: Köşeli parantez içindeki değerler AIC kriterine göre belirlenen gecikme uzunluklarını belirtir.

*, **, *** notasyonları sırası ile %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyine göre değişkenin durağanlığını belirtmektedir. Δ parametresi birinci farkı, ΔΔ parametresi ikinci dereceden farkı göstermektedir.

ADF birim kök sınavına göre ekonomik büyüme, cari harcamalar ve yatırım harcamaları değişkenleri düzey değerlerinde durağan iken, borç-faiz ödemeleri ve toplam kamu harcamaları değişkenleri birinci farkında, diğer transferler değişkeni ise ikinci farkı alınarak yapılan teste göre durağanlaşmıştır.

Tablo 2'deki bulgulara göre, tüm değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Yani bağımlı değişkenimiz ekonomik büyüme değişkeni tüm kamu harcama çeşitlerini etkilemekte iken, diğer tüm kamu harcama çeşitleri de büyüme değişkenini etkilemektedir, doğal olarak ekonomik büyüme değişkeni ile toplam kamu harcamaları değişkeni arasında çift yönlü ilişki tespit edilmiştir. Gecikme uzunlukları SIC kriterine göre seçilmiştir.

Tablo 2. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

HİPOTEZLER	GEÇİKME UZUNLUĞU (K+D _{MAX})	WALD (X ²)	P DEĞERİ	SONUÇ
EB ≠>CH	2	5,0837	0,028	Nedensellik vardır.
CH ≠>EB	2	8,2329	0,014	Nedensellik vardır.
EB ≠>Y	3	13,8151	0,017	Nedensellik vardır.
Y ≠>EB	3	14,3363	0,006	Nedensellik vardır.
EB ≠>BF	1	2,8244	0,092	Nedensellik vardır.
BF ≠>EB	1	6,2737	0,012	Nedensellik vardır.
EB ≠>DT	2	7,5917	0,022	Nedensellik vardır.
DT ≠>EB	2	6,5758	0,047	Nedensellik vardır.
EB ≠>TK	2	8,4004	0,028	Nedensellik vardır.
TK ≠>EB	2	20,6225	0,011	Nedensellik vardır.

Not: Gecikme uzunlukları SIC kriterine göre seçilmiştir. Tablodaki ≠> notasyonu ise; ilgili iki değişken arasında gösterilen yönde Granger nedensellik ilişkisi olmadığı hipotezini ifade etmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye ekonomisinde kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme ile ilişkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda ilk bölümde kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi etkileme kanalları açıklanmış ve konuyla ilgili yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar sunulmuştur. Ampirik analiz kısmında ise cari harcamalar, borç-faiz ödemeleri, transfer harcamaları ve yatırım harcamaları ve toplam kamu harcamaları değişkenlerinin ekonomik büyüme ile nedensellik ilişkisi test edilmiştir.

Analiz sonucunda tüm değişkenler arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Buna göre Keynes ve Wagner'in ortaya koyduğu görüşlerin Türkiye ekonomisi için geçerli olduğu belirtilebilir. Çünkü analiz sonucunda kamu harcama çeşitlerinin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir böylece Keynes'in hipotezi geçerli olmaktadır. Öte yandan ekonomik büyümenin kamu harcamalarını etkilediği görülmektedir ki bu durumda Wagner hipotezi geçerlidir. Sonuç olarak kamu harcamalarının Türkiye'nin ekonomik gelişiminde önemli bir politika aracı olduğu ve Türkiye'de ekonomi politikası aracı olarak kamu harcama politikalarının kullanılmasının gerektiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Bagdiğen, M., & Beşer, B. (2009). Ekonomik Büyüme İle Kamu Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Wagner Tezi Kapsamında Bir Analizi: Türkiye Örneği, *Zonguldak Karaelmas University Journal of Social Sciences*, 5(9).
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün (BÜMKO), Bütçe Gider-Gelir Gerçekleşmeleri (1924-2016), <http://www.bumko.gov.tr/TR,4461/butce-gider-gelir-gerceklesmeleri-1924-2016.html> (Erişim Tarihi: 01/12/2017).
- Barro, R. J. (1991). Economic Growth in A Cross Section of Countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-443.
- Gedik, M. (2009). Kamu Açıklarına İlişkin Maliye Politikası Uyarlamaları ve İktisadi Etkileri, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, 2008, s.245-268.*
- Huang, C. J. (2006). Testing Wagner's Law Using Bounds Test And A New Granger Non-Causality Test: Evidence For Taiwan. *J Am Acad Bus*, 8(2), 86-90.
- Iniguez-Montiel, A.J., (2009), "Government expenditure and national income in Mexico: Keynes versus Wagner", *Applied Economics Letters*, Vol. 17, pp 887-893.
- Kalam, M.A. and Aziz, N., (2009), "Growth of Government Expenditure in Bangladesh: An Empirical Enquiry into the Validity of Wagner's Law", *Global Economic Journal*, Vol. 9, pp. 1-20.
- Kar, M. ve S. Taban. (2003). Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58 (3), Temmuz-Eylül 2003,145-169.*
- Kweka, P. J. and Morrissey, O. (2000), Government Spending and Economic Growth, Credit Research Paper, Centre for Research in Economic Development and International Trade, University of Nottingham, No 00/6, May 2000.
- Lamartina, S., & Zaghini, A. (2011). Increasing public expenditure: Wagner's law in OECD countries. *German Economic Review*, 12(2), 149-164.
- Landau, D. (1986). Government and Economic Growth in The Less Developed Countries: An Empirical Study For 1960-1980. *Economic Development and Cultural Change*, 35(1), 35-75.
- Menyah, K., & Wolde-Rufael, Y. (2013). Government expenditure and economic growth: The Ethiopian experience, 1950-2007. *The Journal of Developing Areas*, 263-280.
- Mohammadi, H., & Ram, R. (2015). Economic development and government spending: An exploration of Wagner's hypothesis during fifty years of growth in East Asia. *Economies*, 3(4), 150-160.
- Ram, R. (1986). Government Size and Economic Growth: A New Framework and Some Evidence from Cross-Section and Time-Series Data, *The American Economic Review*, No 76/1, pp.191-203.
- Samudram, M. Nair, M. and Vaithilingam, S., (2009) "Keynes and Wagner on government expenditures and economic development: the case of a developing economy", *Empirical Economics* , Vol. 36, pp. 697-712.

- Scully, G. W. (1989). The Size of The State, Economic Growth and The Efficient Utilization of National Resources. *Public choice*, 63(2), 149-164.
- Tan, B. K., Merter, M. ve Özdemir, Z. A. (2010), Kamu Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisine Bir Bakış: Türkiye, 1969-2003, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 25-39.
- Tang C. F., (2009), "An examination of the government spending and economic growth nexus for Malaysia using the leveraged bootstrap simulation approach", *Global Economic Review*, Vol.38, pp. 215-227.
- Terzi, H. (1998). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme, *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı: 142, s.67-78.
- Ulucak, R., & Şentürk Ulucak, Z. (2014). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Türkiye Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 81-98.
- Uysal, D., & Mucuk, M. (2009). Türkiye Ekonomisinde Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 46(527), 39-48.
- Uzay, N. (2002). Kamu Büyüklüğü ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği (1970-1999) , *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19.

EK 1: Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderlerinin Dağılımı (2007-2016) Bin TL

Yıl	Personel Giderleri	S.G.K. Ödemeleri	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Borç verme	Faiz Harcamaları	Toplam Kamu Harcamaları
2007	43.568,839	5.804,535	22.257,921	63.291,858	13.003,480	3.542,364	3.845,795	48.752,891	204.067,683
2008	48.856,322	6.407,540	24.411,518	70.360,437	18.515,893	3.173,794	4.643,753	50.661,305	227.030,562
2009	55.946,887	7.208,283	29.798,912	91.975,805	20.071,509	4.319,248	5.697,647	53.200,894	268.219,185
2010	62.315,338	11.062,515	29.184,905	101.857,081	26.010,306	6.772,643	8.857,174	48.298,762	294.358,724
2011	72.914,142	12.849,764	32.797,259	110.498,851	30.905,295	6.738,618	5.671,305	42.231,558	314.606,792
2012	86.462,710	14.728,208	32.893,602	129.477,019	34.365,315	6.006,362	9.537,423	48.416,047	361.886,686
2013	96.235,367	16.306,461	36.386,232	148.742,593	43.767,278	7.665,522	9.135,057	49.986,050	408.224,560
2014	110.370,088	18.928,941	40.800,579	162.282,182	48.200,817	7.706,603	10.549,810	49.913,317	448.752,337
2015	125.051,412	21.044,781	45.563,391	182.671,028	57.199,129	10.438,226	11.332,887	53.004,239	506.305,093
2016	148.856,931	24.695,845	53.936,587	224.871,910	59.444,060	8.881,418	12.756,029	50.246,537	583.689,317

Kaynak: BÜMKO, Bütçe Gider-Gelir Gerçekleşmeleri (1924-2016).